

Aftale om rammerne for Danmarks Frie Forskningsfond

mellem

Regeringen (Venstre), Socialdemokratiet, Dansk Folkeparti, Enhedslisten, Liberal Alliance, Radikale Venstre, Det Konservative Folkeparti og Socialistisk Folkeparti

o. Baggrund

Reguleringen af Det Frie Forskningsråd og Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd har sit udspring i den politiske aftale om en reform af forskningsrådssystemet, som blev vedtaget i 2002. Reformen blev implementeret gennem Folketingets vedtagelse i 2003 af lov om forskningsrådsgivning m.v.

Efterfølgende er indgået yderligere to aftaler på området, henholdsvis aftale af 17. december 2009 om revision af lov om forskningsrådsgivning og aftale af 3. oktober 2013 om Danmarks Innovationsfond; sidstnævnte justerede bl.a. rammerne for Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd. Begge aftaler har ført til revision af 2003-loven, hvorved flere af de organer, som oprindeligt var omfattet af reformen fra 2002, er blevet nedlagt.

I 2014 blev der foretaget en international evaluering af Det Frie Forskningsråd. Evalueringen var meget positiv, men indeholdt dog enkelte anbefalinger til ændringer af reguleringen.

Partierne er på ovenstående baggrund og i lyset af erfaringer på området enige om at justere reguleringen af Det Frie Forskningsråd og Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd gennem vedtagelse af en ny hovedlov, som regulerer aktiviteterne.

Partierne er enige om i den ny lov at videreføre de store dele af den gældende regulering, som har fungeret tilfredsstillende for begge organer. Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd fik justeret rammerne ved lovændring i 2014 på baggrund af den politiske aftale fra 2013, og partierne er enige om ikke at foretage yderligere materielle ændringer i disse rammer. For så vidt angår reguleringen af Det Frie Forskningsråd er partierne enige om at foretage materielle ændringer på navnlig fire punkter:

- Nyt navn
- Mulighed for fastsættelse af karenperiode
- Adgang til at udføre allokeringssopgaver vedrørende midler til tematisk forskning
- Bestyrelsens udpegning af medlemmer til underliggende udvalg

Dertil kommer visse ændringer og justeringer af mere teknisk karakter for så vidt angår de dele af den gældende regulering, som partierne i øvrigt er enige om at videreføre.

1. Nyt navn

Det Frie Forskningsråd blev navngivet ved den nuværende hovedlov (lov om forskningsrådgivning m.v.), der blev fremsat som opfølgning på den politiske aftale fra 2002. Med denne hovedlov blev bl.a. de tidligere statslige forskningsråd omdannet til Det Frie Forskningsråd, ligesom bl.a. Det Strategiske Forskningsråd blev etableret.

Ved nedlæggelsen af Det Strategiske Forskningsråd og Rådet for Teknologi og Innovation samtidig med etableringen af Danmarks Innovationsfond (Innovationsfonden) i 2014 står Det Frie Forskningsråd tilbage som eneste bevillingsgivende organ på forsknings- og innovationsrådet, der benævnes "råd". Ud over Innovationsfonden findes således Danmarks Grundforskningsfond. På den baggrund, og da rådets hovedfunktion er at udmønte tilskud til forskning, findes det hensigtsmæssigt at ændre Det Frie Forskningsråds navn til Danmarks Frie Forskningsfond.

Partierne er enige om,

- at Det Frie Forskningsråd skifter navn til Danmarks Frie Forskningsfond. Derved vil de offentlige midler til forskning blive udmøntet af tre "fonde" med hvert sit formål. Det giver et navnemæssigt ensartet præg og tydeliggør, at der er tale om et primært bevillingsudmøntende organ til forskel fra f.eks. Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd, som alene har en rådgivningsopgave. Der er med navneændringen ikke tilsigtet en ændring i Danmarks Frie Forskningsfonds fokus på – som hidtil – at give tilskud til forskning baseret på forskernes egne initiativer, jf. nærmere nedenfor under pkt. 3.

2. Mulighed for fastsættelse af karenperiode

Det Frie Forskningsråd har de senere år modtaget stadigt flere ansøgninger om midler til forskningsprojekter. Det har medført, at rådet giver mange afslag, og at kun de allerbedste ansøgninger får bevilling. Antallet af afslag kan reduceres, hvis Danmarks Frie Forskningsfond får adgang til at fastsætte en karenperiode for de forskere, der har indsendt ansøgninger, som kvalitetsmæssigt er vurderet til at ligge langt fra at komme i betragtning til en bevilling. Lignende karenperioder ses anvendt af forskningsfinansierende organer i andre lande og i regi af EU (European Research Council).

Karenperioder ses også internationalt anvendt i andre sammenhænge, f.eks. i tilfælde hvor en forsker har begået videnskabelig uredelighed på en sådan måde, at det vil være vanskeligt at argumentere for at give forskeren adgang til ny offentlig finansiering uden videre.

Partierne er enige om,

- at Danmarks Frie Forskningsfond skal have adgang til efter en konkret vurdering af hver enkelt ansøgning at begrænse mulighederne for genansøgning ved at fastsætte en karenperiode for den pågældende ansøger. Karenperiodens længde må ikke overstige 2 år i det enkelte tilfælde. Fastlæggelse af karenperioden skal ske på baggrund af forud offentliggjorte kriterier, sådan at det er muligt for alle ansøgere at få klarhed over kriterierne, inden en ansøgning indsendes til fonden;
- at Danmarks Frie Forskningsfond skal have adgang til at fastsætte en karenperiode på op til 2 år for forskere, der er fundet videnskabeligt uredelige efter lovgivningen herom. Også i sådanne tilfælde skal fastlæggelse af karenperioden ske på baggrund af forud offentliggjorte kriterier.

3. Adgang til at udføre allokeringsopgaver vedrørende midler til tematisk forskning

Efter den gældende lov om forskningsrådgivning m.v. har Det Frie Forskningsråd til hovedformål at støtte dansk forskning baseret på forskernes egne initiativer.

Der er i dag en begrænset mulighed for, at Det Frie Forskningsråd kan udmønte midler til politisk prioriterede virkemidler, hvor der f.eks. fra politisk hold er afsat en øremærket bevilling til udmøntning via brede opslag rubriceret efter videnskabelige hovedområder. Men der er ikke adgang til, at rådet udmønter midler til særlige temaer.

Ansvar for at udmønte midler til tematisk forskning (også kaldet strategisk forskning) lå tidligere i Det Strategiske Forskningsråd, men overgik i 2014 til Innovationsfonden. Derved har Innovationsfonden i dag hovedansvaret for at udmønte midler til tematisk forskning. Efter lov om Danmarks Innovationsfond har fonden fokus rettet mod erhvervslivet, idet fonden skal give tilskud til udvikling af viden og teknologi, der fører til styrkelse af forskning og innovative løsninger til gavn for vækst og beskæftigelse.

Det Frie Forskningsråd har ikke samme fokus. Efter gældende lovgivning skal rådet støtte forskning baseret på forskernes egne initiativer, dvs. uden forud fastsatte emner. Støtten skal uddeles i åben konkurrence og efter en forskningsfaglig kvalitetsvurdering. Det helt grundlæggende fokus for rådet er således de "frie" emner, den åbne konkurrence og den forskningsfaglige kvalitet, ofte betegnet som excellence.

Det vurderes, at Danmarks Frie Forskningsfond kan have bedre muligheder og forudsætninger end Innovationsfonden for at udmønte midler til tematisk forskning i det omfang, der er tale om temaer, der ikke ligger inden for Innovationsfondens fokusområde.

Udmøntning af bevillinger (den såkaldte bevillingskompetence) ligger i dag alene i de faglige forskningsråd under Det Frie Forskningsråds bestyrelse. Da udmøntning af midler til tematisk forskning ofte vil have tværvidenskabelig eller nichepræget karakter, vurderes det hensigtsmæssigt at give bestyrelsen mulighed for at nedsætte et eller flere særlige udvalg ad hoc til at varetage udmøntningen af sådanne midler.

Partierne er enige om,

- at Danmarks Frie Forskningsfond fortsat skal have fokus på at give tilskud til forskning baseret på forskernes egne initiativer, og at fondens årlige grundbevilling på finansloven som hidtil skal gå til sådanne tilskud og andre aktiviteter i forbindelse med fondens almindelige virke, jf. hidtidig praksis for Det Frie Forskningsråd;
- at Danmarks Frie Forskningsfond skal have hjemmel til tillige at varetage udmøntning af tematisk afsatte midler til forskning. Udmøntning af sådanne politisk prioriterede midler kan alene ske i det omfang, der er særskilt finansierede, f.eks. ved særlig bevilling hertil på finansloven. Fondens grundbevilling kan således ikke udmøntes til forskning i politisk fastsatte emner;
- at bestyrelsen for Danmarks Frie Forskningsfond skal have adgang til at nedsætte et eller flere særlige udvalg ad hoc til at varetage udmøntningen af midler til tematisk forskning, mens midler til forskning baseret på forskernes egne initiativer som hidtil skal udmøntes af de underliggende stående udvalg.

4. Bestyrelsens udpegning af medlemmer til underliggende udvalg

Efter lov om forskningsrådgivning m.v. er det uddannelses- og forskningsministeren, der udpeger medlemmer af både bestyrelsen for Det Frie Forskningsråd og op til 75 medlemmer af de underliggende faglige forskningsråd. Det er et krav, at medlemmer af bestyrelsen og de faglige forskningsråd er anerkendte forskere.

Det Frie Forskningsråd blev i 2014 evalueret af et internationalt evalueringspanel. Evalueringen var meget positiv over for Det Frie Forskningsråds indsats, men pegede på få tiltag til forbedringer, herunder at reguleringen bør sikre større synlig armslængde til det politiske niveau i udmøntningen af midler.

Evalueringspanelets forslag vil kunne imødekommes ved at overføre kompetencen til at udpege medlemmer af Danmarks Frie Forskningsfonds underliggende stående udvalg fra uddannelses- og forskningsministeren til bestyrelsen for fonden. Tanken er herved både at imødekomme anbefalingerne om større armslængde til det politiske niveau og at give fondens bestyrelse større medansvar for egen organisation.

Partierne er enige om

- at fastholde den hidtidige overordnede struktur, dvs. Danmarks Frie Forskningsfond etableres med en bestyrelse og et passende antal underliggende udvalg, der varetager udmøntning af tilskud. Formand og medlemmer af bestyrelsen for Danmarks Frie Forskningsfond udpeges som hidtil af uddannelses- og forskningsministeren;
- at formænd og medlemmer af de underliggende udvalg som noget nyt udpeges af bestyrelsen for fonden.

5. Andre forhold

I forbindelse med etablering af den nye hovedlov vil det være hensigtsmæssigt med en mere teknisk opdatering af visse regler.

Partierne er enige om at opdatere lovens regler, navnlig for så vidt angår følgende:

- Lovens formålsbestemmelse og evt. definitionsbestemmelse skal opdateres, så de reflekterer de opgaver, som de to organer skal løse, herunder Danmarks Frie Forskningsfonds hjemmel til at udmønte midler til tematisk forskning.
- Organernes retlige status skal præciseres, navnlig med henblik på at tydeliggøre f.eks. Danmarks Frie Forskningsfonds adgang til at foretage delegation af beslutningskompetence og evt. klageadgang i den forbindelse.
- Innovationsfonden har en lovreguleret adgang til at tildele en bevilling til en person eller en juridisk enhed efter fondens vurdering i forhold til det konkrete virkemiddel. Danmarks Frie Forskningsfond skal have en tilsvarende fleksibilitet i modsætning til i dag, hvor Det Frie Forskningsråd alene kan tildele bevillinger personligt til hovedansøgeren.
- Den gældende adgang til at klage til uddannelses- og forskningsministeren over afslag på ansøgninger er begrænset til at vedrøre retlige forhold i forbindelse med Det Frie Forskningsråds afgørelser som bevillingsmyndighed. Begrænsningen videreføres, men med remonstration til Danmarks Frie Forskningsfond. Det svarer til klageadgangen i f.eks. offentlighedsloven og betyder, at en klage sendes til Danmarks Frie Forskningsfond, som derved får mulighed for at revurdere og evt. ændre sin afgørelse, alternativt videresende den til ministeren. Det medfører reduceret ressourceforbrug til klagebehandling.